

BP WIESŁAW ŚMIGIEL

PRIORYTETY PASTORALNE KOŚCIOŁA W POLSCE
W ŚWIETLE ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ
EVANGELII GAUDIUM

PASTORAL PRIORITIES OF THE CHURCH IN POLAND
IN THE LIGHT OF THE APOSTOLIC EXHORTATION OF *EVANGELII GAUDIUM*

A b s t r a c t. *Evangelii Gaudium*, an apostolic exhortation, has a pastoral character and it may be regarded as the manifesto of Pope Francis. The analysis of its content can point to some pastoral priorities which are also present in the Polish reality. The novelty of the exhortation is a vocation to the missionary transformation of the Church, also known as a pastoral conversion. This conversion involves the separation from the beaten track of the redeeming activity and the brave quest for new solutions in order to spread the Good News to those who are on the periphery of the Church. Among the priorities of the pastoral ministry of the Church in Poland, one can also name the pastoral care of families, as well as of non-sacramental marriages. The joyful proclamation of the Good News for all states in the Church-Community is also an important theme, which teaches and is taught at the same time. Pope Francis gives his due attention to the style of the ministry of evangelization and the preferential option for the poor.

Key words: pastoral priorities, pastoral programme, pastoral conversion, missionary conversion, evangelization, the new evangelization, *Evangelii Gaudium*

Nauczanie papieskie jest wskazówką i zachętą do większej aktywności pastoralnej. Szczególnie biskupi jako nauczyciele wiary i przewodnicy wspólnot

Bp dr hab. WIESŁAW ŚMIGIEL, prof. KUL – biskup pomocniczy diecezji pelplińskiej, pastoralista. Adres do korespondencji: ul. Kanonicka 1, 83-130 Pelplin; e-mail: smigiel@kul.pl

Bp Dr. hab. WIESŁAW ŚMIGIEL, professor of KUL – auxiliary bishop of the Diocese of Pelplin, pastoral theologian; address for correspondence: ul. Kanonicka 1, 83-130 Pelplin; e-mail: smigiel@kul.pl

powinni wprowadzać je w życie i czuwać nad jego realizacją. W drugiej kolejności wskazania papieskie dotyczą prezbiterów i wspomagających ich diakonów, ponieważ to oni z woli biskupa diecezjalnego są odpowiedzialni za urzeczywistnianie się Kościoła w poszczególnych parafiach. Także przedstawiciele życia konsekrowanego powinni czerpać z nauczania papieskiego inspiracje dla swojej posługi, aby w pełni realizować charyzmat zakonny. Wreszcie wierni świeccy, którzy liczebnie stanowią 99% Kościoła, mogą znaleźć w nauczaniu papieskim wskazówki dotyczące życia, pracy i apostołstwa.

Papież Franciszek od początku swego pontyfikatu przekazał Kościołowi i światu sporo materiału do przemyśleń, a także wiele postulatów pastoralnych, które wymagają refleksji i wprowadzenia w życie. Szczególnie adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* posiada pastoralny charakter i stanowi dar i zadanie dla Kościoła, także tego, które urzeczywistnia się w Polsce. W tytule i wprowadzeniu do adhortacji papież nie wymienia poszczególnych grup adresatów, prawdopodobnie, aby podkreślić, że za ewangelizację odpowiedzialny jest każdy chrześcijanin. Papież Franciszek zaprasza do „nowego etapu ewangelizacji naznaczonego radością” (EG 1). Z adhortacji przebija eklezjologia *communio*, która rozumie Kościół jako żywy organizm, w którym każdy wierzący ma do spełnienia ważne zadanie – zgodnie ze swoim powołaniem, darami i charyzmatami, jakie otrzymał.

Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* jest obszerna, jak na tego typu dokumenty. Można w niej odnaleźć: 1) pokłosie XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów (Rzym, 7-28 października 2012), poświęconego znaczeniu nowej ewangelizacji dla przekazu wiary; 2) znalazły się w niej fragmenty wcześniejszych wystąpień papieża¹; 3) jest w niej sporo inspiracji zaczerpniętych z dokumentu końcowego V Konferencji Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, która odbyła się w 2007 roku w Aparecidzie²; 4) adhortacja zawiera także zupełnie nowe myśli. Pomimo to, że jest to dokument wielowątkowy, to tematem wiodącym i porządkującym inne zagadnienia jest ewangelizacja. Można przyjąć, że to tekst programowy dla pontyfikatu obecnego papieża.

¹ Por. PAPIEŻ FRANCISZEK. *Pasterze słuchający ludu. Przemówienie w czasie audiencji dla biskupów wyświęconych w ciągu ostatniego roku*. OsRomPol 34:2013 nr 11 s. 36.

² Zob. V Ogólna Konferencja Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. *Aparecida. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie*. Gubin: Przystanek Jezus 2014.

W dokumencie na próżno szukać precyzyjnej definicji nowej ewangelizacji, a raczej po raz kolejny znacznie poszerzył się jej desygnat (por. EG 16)³. Poza tym podejmując refleksję na bazie tego dokumentu, warto pamiętać o przestrodze papieża Franciszka, aby roztrząsając zagadnienia pastoralne, nie pozostać na pozycji ekspertów, którzy stoją z boku. Papież stwierdził nawet, że przesadnej diagnostyce w ewangelizacji, „nie zawsze towarzyszą rozstrzygające decyzje, możliwe do zastosowania” (EG 50). Dlatego rozważania o priorytetach pastoralnych powinny być nie tyle tekstem teologicznym, ile przede wszystkim wezwaniem do nowego zapału w głoszeniu Dobrej Nowiny (EG 96)⁴.

W Polsce Komisja Duszpasterstwa KEP opracowała program duszpasterski na lata 2013-2017, który czerpie inspiracje z nauczania papieskiego i koncentruje się na kerygmatycznej odnowie⁵. W naturalny sposób jego realizacja wpisuje się w ducha *Evangelii gaudium*.

I. UWARUNKOWANIA POSŁUGI PASTORALNEJ W POLSCE

W Polsce, która choć obroniła się przed skrajnym sekularyzmem, można jednak zauważyć pewne procesy laicyzacyjne, które prowadzą do erozji tradycyjnej religijności⁶. Na sekularyzm nie wskazują wszystkie parametry religijności. Najmniej widać go w autodeklaracjach religijnych, ale trzeba pamiętać, że w Polsce, podobnie jak w USA, są one zawyżone w stosunku do stanu faktycznego⁷.

³ Papież Franciszek napisał w adhortacji *Evangelii gaudium*: „Istnieje bardzo wiele tematów związanych z ewangelizacją współczesnego świata, które można by tu rozwinąć. Zrezygnowałem jednak ze szczegółowego omówienia tych licznych kwestii, które powinny być przedmiotem badań i starannego pogłębienia. Nie uważam także, że należy oczekiwać od papieskiego nauczania definitywnego lub wyczerpującego słowa na temat wszystkich spraw dotyczących Kościoła i świata” (EG 16).

⁴ Zob. W. ŚMIGIEL. *Nowa ewangelizacja wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*. „Roczniki Teologiczne” 61:2014 z. 6 s. 40-55.

⁵ Zob. Komisja Duszpasterstwa KEP. *Wierzę w Syna Bożego. Przez Chrystusa, z Chrystusem, w Chrystusie. Przez wiarę i chrzest do świadectwa. Program duszpasterski Kościoła w Polsce na lata 2013-2017*. Poznań: św. Wojciech 2013.

⁶ Zob. J. MARIĄŃSKI. *Sekularyzacja i desekularyzacja w nowoczesnym świecie*. Lublin: Wydawnictwo KUL 2006.

⁷ Współczesne badania socjologiczne wskazują, że w USA i Polsce autodeklaracje religijne są zawyżone w stosunku do stanu faktycznego, natomiast w Europie Zachodniej zaniżone. To zjawisko może mieć różne przyczyny. Możliwe, że takie wskaźniki autodeklaracji związane

Stopniowo jednak przybywa katolików nominalnych i okazjonalnych⁸. Rośnie również fala antyklerykalizmu. Coraz większa liczba osób nie przyjmuje księdza w czasie wizyty duszpasterskiej, zwanej kolędą. Szczególnie jest to widoczne w środowiskach miejskich, a świadczy o osłabieniu więzi z parafią. W niektórych rejonach Polski pojawiają się pierwsze symptomy spadku ofiarności wiernych, co oczywiście wynika z pauperyzacji niektórych grup społecznych, ale po części jest też konsekwencją zaniku odpowiedzialności za Kościół.

Poważnym problemem religijności Polaków jest selektywizm w przyjmowaniu i stosowaniu chrześcijańskich zasad życia. Szczególnie dotyczy to moralności – stąd duże przyzwolenie na rozwiązłość, na rozpad małżeństw i etykę sytuacyjną. Coraz częściej wiernych charakteryzują postawy roszczeniowe w stosunku do duszpasterstwa. Sami wierni zaczynają traktować parafię jak supermarket religijny, z którego za odpowiednią cenę można wszystko kupić według aktualnych potrzeb. Zapewne nie sprzyja to budowaniu żywych wspólnot eklezjalnych. Jednak taka postawa ma też dobre strony, ponieważ wierni ciągle mają oczekiwania od Kościoła. Nawet jeśli go krytykują, to dlatego, że jest ważnym segmentem życia. Stwarza to naturalną płaszczyznę kontaktu i spotkania, którą można umiejętnie zagospodarować pastoralnie. Dramatyczna sytuacja jest wówczas, gdy Kościół staje się rzeczywistością obojętną, a na głoszenie Dobrej Nowiny ludzie reagują słowami: „posłuchamy was innym razem” (por. Dz 17,32).

W mediach dostrzega się niechęć i brak obiektywizmu w stosunku do wszystkiego, co jest związane z Kościołem. Wyraźnie widać brak należytej proporcji w relacjach medialnych dotyczących przypadków pedofilii wśród

są z pozycją religii w świadomości społecznej; w Polsce oraz w USA wciąż jest ona wysoka.

⁸ W roku 2013 wskaźnik *dominantes* w Polsce wyniósł 39,1%. Zatem po raz pierwszy od 1980 roku spadł poniżej 40%. W ciągu ostatnich 10 lat grupa osób praktykujących regularnie zmniejszyła się o niemal 2 miliony osób, jednak przyczyny tego zjawiska są zróżnicowane – od sekularyzacji po migrację i niż demograficzny. Wskaźnik *communicantes* w 2013 roku wyniósł 16,3%. Zatem w stosunku do roku do 2012 zaobserwowano wzrost liczby osób przystępujących do Komunii św. Z prowadzonych od 1980 roku badań wynika, że spadkowi wskaźnika *dominantes* towarzyszy wzrost wskaźnika *communicantes*. Te dane nie oddają ani tym bardziej nie wyjaśniają złożonej dynamiki zmian religijności, ale stanowią cenną wskazówkę pastoralną, której nie wolno lekceważyć.

duchownych⁹. Media komercyjne nagłaśniają wszelkie konflikty wewnętrzkościelne, a pomijają pozytywne działania Kościoła.

Dość dramatycznie spada przywiązanie do Kościoła wśród młodzieży i ludzi w średnim wieku. Jeśli na to nałożymy jeszcze fakt, że całe społeczeństwo polskie się starzeje, to za kilka, może za kilkanaście lat, w naszym codziennym życiu parafialnym będziemy zajmowali się głównie duszpasterstwem ludzi w podeszłym wieku¹⁰. Przed kryzysem Kościół w Polsce może obronić ewangelizacja i kerygmatyczny impuls, który ze sobą niesie¹¹.

Podjmując zagadnienie priorytetów pastoralnych Kościoła w Polsce, nie wolno tracić tego, co jest swoistym znakiem czasu. To zapewne rok 2016 – Światowy Dzień Młodzieży w Krakowie i planowana pielgrzymka papieża do Polski. Takie wydarzenia religijne wymagają odpowiedniego zagospodarowania, nawet w wymiarze medialnym i promocyjnym. Ponadto istnieje sporo wydarzeń eklezjalnych w metropoliach i diecezjach, które zasługują na należytą uwagę i pastoralne zaangażowanie.

Ważne jest również przesłanie papieża Franciszka skierowane do biskupów polskich w czasie wizyty *Ad limina Apostolorum* (1-8 lutego 2014)¹². Papież podkreślił w nim rangę duszpasterstwa rodzin, duszpasterstwa związków niesakramentalnych, duszpasterstwa młodzieży, a także troski o ubogich oraz o powołania do kapłaństwa i życia konsekrowanego. Papież przypomniał także o misyjnym nawróceniu – ten temat zostanie rozwinięty w dalszej części artykułu.

⁹ Każdy przypadek molestowania dzieci jest tragiczny, ale medialna nagonka sprawia, że obraz problemu jest nieprawdziwy. Przekaz medialny sugeruje, że pedofilia to głównie problem Kościoła. Tymczasem dane statystyczne pokazują, że około 0,2% wszystkich przypadków pedofilii dotyczy duchownych. Problem dotyczy różnych grup zawodowych i środowisk – wszędzie powinien być z równą siłą potępiany.

¹⁰ Powyższy opis sytuacji religijnej akcentuje negatywne zjawiska i tendencje w celu ukazania potrzeby ewangelizacji oraz nowej ewangelizacji. Kościół w Polsce posiada też silne strony, a duszpasterstwo w wielu zakresach jest na dobrym poziomie. Widać też pozytywne przemiany, np. nowy dynamizm zrzeżeń religijnych; coraz większa ilość świadków Chrystusa w życiu publicznym; aktywizacja laikatu; wciąż spora liczba powołań do kapłaństwa oraz rozbudowana i owocna działalność organizacji Caritas.

¹¹ A. GODNARSKI. *Potrzebujemy ognia Ducha Świętego!* W: *Nowa ewangelizacja. Kerygmatyczny impuls w Kościele*. Red. P. Sowa, K. Kaproń. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus 2012 s. 6-8.

¹² Zob. PAPIEŻ FRANCISZEK. *Boże miłosierdzie nikogo nie wyklucza*. Przemówienie do polskich biskupów przybyłych do Watykanu z wizytą „ad limina Apostolorum”. *OsRomPol* 35:2014 nr 2 s. 27-29.

Podjmując refleksję o priorytetach duszpasterskich Kościoła w Polsce, warto przypomnieć wciąż aktualne słowa Jana Pawła II, zapisane w Liście apostołskim *Novo millennio ineunte*, że nie należy ulegać naiwnemu przekonaniu, że można znaleźć jakąś magiczną formułę, która pozwoli rozwiązać wielkie problemy epoki.

Nie zbawi nas żadna formuła, ale konkretna Osoba oraz pewność, jaką Ona nas napenia: Ja jestem z wami! Nie trzeba zatem wyszukiwać «nowego programu». Program już istnieje: ten sam co zawsze, zawarty w Ewangelii i w żywej Tradycji. Jest on skupiony w istocie rzeczy wokół samego Chrystusa, którego mamy poznawać, kochać i naśladować [...]. Program ten nie zmienia się mimo upływu czasu i ewolucji kultur, chociaż bierze pod uwagę epokę i kulturę [...]. Jest też konieczne, aby znalazł on wyraz we wskazaniach duszpasterskich dostosowanych do sytuacji każdej wspólnoty (NMI 29).

To niezwykle ważne słowa, które uczą pokory i przekonują, że nie ma uniwersalnego programu, który będzie lekarstwem na wszystkie problemy. To jednak nie powinno zniechęcać, ale raczej mobilizować, aby z mocą głosić Jezusa Chrystusa, a jednocześnie pamiętać, że kto inny siebie, jeszcze ktoś inny podlewa, ale wzrost daje Bóg (por. 1 Kor 3,6). Program istnieje, ale potrzeba wizji pastoralnej, dzięki której będzie on możliwy do realizacji. W tym wymiarze jest znaczna przestrzeń do zagospodarowania przez działalność zbawczą Kościoła.

Zanim zostaną zarysowane tematy, które stanowią swoiste *novum* adhortacji apostołskiej *Evangelii gaudium* oraz wyznaczają priorytety pastoralne, warto wspomnieć o duszpasterstwie rodzin, którego nie można pomijać, podejmując refleksję nad działalnością zbawczą Kościoła w Polsce.

II. DUSZPASTERSTWO RODZIN

Już św. Jan Chryzostom określił rodzinę mianem *eklesioli*, a św. Augustyn nazwał ojców rodziny *biskupami* w swoich domach. Św. Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Familiaris consortio* (22 listopada 1981) oraz w *Liście do rodzin* (2 lutego 1994) zaliczył troskę o małżeństwo i rodzinę do priorytetów duszpasterstwa. W tym nurcie Stolica Apostołska opublikowała również Kartę Praw Rodziny (22 października 1983). O znaczeniu rodziny dla ewangelizacji świadczy również Synod Biskupów zwołany przez papieża Franciszka, który dotyczy właśnie tej problematyki i próbuje odnowić pozytywną wizję rodziny. Papież Franciszek przypomniał, że rodzina to podstawowa

komórka społeczeństwa, w której człowiek uczy się współżycia w różnorodności i przynależności do innych, a rodzice przekazują wiarę (EG 66)¹³.

Jednak obecnie rodzina jest narażona na poważne niebezpieczeństwa. Głównie dotyczą one tendencji do osłabienia trwałego charakteru małżeństwa i zastępowania go związkami nieformalnymi. Znaczne zagrożenie stanowią próby uznania za rodzinę związków między osobami tej samej płci, brak poszanowania prawa do życia oraz propagowanie liberalnych systemów wychowawczych¹⁴. W takiej sytuacji Kościół szczególną opieką powinien otaczać rodziny, rozwijając duszpasterstwo rodzin¹⁵. To dotyczy przygotowania oraz życia w rodzinie. Troski wymagają także związki niesakramentalne, których nieustannie przybywa. Bez silnych Bogiem rodzin, wszystkie inne działania pastoralne będą bardzo utrudnione, a czasem nawet skazane na porażkę.

III. MISYJNE PRZEOBRAŻENIE KOŚCIOŁA

Wśród tematów nowych i ważnych wymienić trzeba misyjne przeobrażenie Kościoła, nazywane również przez papieża nawróceniem misyjnym, duszpasterskim lub nawróceniem pastoralnym (wydaje się, że ten ostatni termin jest najszerszy i najlepiej oddaje intencję papieża)¹⁶. Takie nawrócenie zakłada oderwanie się od utartych ścieżek działalności zbawczej i odważne „wyjście” w poszukiwaniu nawet tych, którzy są na peryferiach Kościoła lub nie mają z nim nic wspólnego. Nawrócenie pastoralne dotyczy nie tyle poszczególnych

¹³ Tamże s. 28.

¹⁴ *Powołanie do życia w małżeństwie i rodzinie*. Nr 2. W: *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*. Poznań: Pallottinum 2001 s. 30.

¹⁵ Por. Z. ZAREMBSKI. *Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologiczno-pastoralne*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK 2013 s. 191-254.

¹⁶ Termin ten po raz pierwszy pojawił się w 1992 roku w Santo Domingo w czasie IV Konferencji Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, rozwinięcie znalazł jednak podczas V Konferencji Episkopatu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, która odbyła się w 2007 roku w Aparecidzie. Zob. *Nie możemy biernie czekać*. Wywiad z abp. Victorem Manuelem Fernandezem. „Więź” 2013 nr 4 s. 67-72; *Pójść na drugi brzeg. Wezwanie z Aparecidy*. „Więź” 2013 nr 4 s. 73-83; K. KAPROŃ. *Kościół, który się nawraca*. „Więź” 2013 nr 4 s. 84-90; *Jesteśmy przy ścianie*. Wywiad z bp. Grzegorzem Rysiem. „Więź” 2013 nr 4 s. 91-101; G. RYŚ. *Nawrócenie pastoralne*. W: *Polskie drogi nowej ewangelizacji*. Red. K. Świąś, D. Lipiec. Lublin: Wydawnictwo KUL 2014 s. 11-19.

wiernych, ale całych wspólnot. Osobiste spotkanie z Chrystusem, jeśli jest autentyczne, pociąga za sobą odnowę Kościoła, rozumianego jako żywy organizm¹⁷.

Papież Franciszek przytoczył w adhortacji słowa, które wypowiedział do duchowieństwa i wiernych w Buenos Aires: „wolę raczej Kościół poturbowany, poraniony i brudny, bo wyszedł na ulice, niż Kościół chory z powodu zamknięcia się i wygody z przywiązania do własnego bezpieczeństwa. Nie chcę Kościoła troszczącego się o to, by stanowić centrum, który w końcu zamyka się w gąszczu obsesji i procedur” (EG 49). W wielu krajach nie żyjemy już w świecie chrześcijańskim, a Kościół nie jest ani jedynym, ani głównym twórcą kultury. Dlatego potrzeba zmiany mentalności duszpasterkiej. Trzeba mieć odwagę prowadzenia śmiałego duszpasterstwa ewangelizacyjnego, którego horyzontem działania jest wychodzenie i ułatwienie. Chodzi o prawdziwą kościelną transformację. Wszystko powinno być pomyślane w kluczu misyjnym¹⁸.

Dlaczego właśnie owo nawrócenie pastoralne ma być priorytetem pastoralnym dla Kościoła w Polsce? Ponieważ różnego rodzaju uwarunkowania pastoralnej posługi w Polsce (głównie historyczne) sprawiają, że często z nostalgią wspominamy to, co było; jesteśmy bardzo przywiązani do tego, co jest; a nieufni, krytyczni, a nawet wrogo nastawieni do wszelkich nowości.

Na takie niebezpieczeństwo wskazywał bp Dominique Rey w kontekście nowej ewangelizacji, ale to dotyczy wszystkich rodzajów działalności zbawczej Kościoła. Przestrzegał przed immobilizmem, który skupia się na podtrzymywaniu utrwalonego *status quo* duszpasterstwa. Taka postawa zdaniem papieża Franciszka „prowadzi do narcystycznego i autorytarnego elitaryzmu, gdzie zamiast ewangelizowania pojawia się analiza i krytyka innych, a zamiast ułatwiania dostępu do łaski – traci się energię na kontrolę” (EG 94). Źródłem takiego sposobu myślenia należy szukać w lęku przed tym, co nowe i związane z wysiłkiem¹⁹. Ponadto niechęć wobec tego, co nowe, może wyrastać z przekonania, że sytuacja duszpasterstwa w Polsce jest na tyle indywidualna i specyficzna, że wskazania pochodzące z zewnątrz są dyskwa-

¹⁷ Por. *Jesteśmy przy ścianie*. Wywiad z bp. Grzegorzem Rysiem s. 92-93.

¹⁸ PAPIEŻ FRANCISZEK. *Przemówienie do uczestników międzynarodowej konferencji na temat duszpasterstwa dużych miast*. Konferencja odbyła się w Barcelonie, a jej uczestnicy przybyli na spotkanie z papieżem do Rzymu (28.11.2014). W: http://episkopat.pl/radio_watykanskie/54026.1_Papiez_wzywa_do_zmiany_duszpasterskiej_mentalnosci.html [dostęp: 12.12.2014].

¹⁹ Por. K. WONS. *Strategie Apostołów*. „Pastores” 2014 nr 2 s. 9-12.

lifikowane w punkcie wyjścia²⁰. To również może prowadzić do niebezpieczeństwa relatywizacji nauczania papieża Franciszka.

Nawrócenie pastoralne nie neguje tradycyjnego duszpasterstwa, zresztą w *Evangelii gaudium* nie ma przeciwstawienia tych dwóch aktywności pastoralnych. Nawrócenie pastoralne zakłada współpracę, a nawet komplementarność duszpasterstwa i nowej ewangelizacji, a także otwarcie na nowe rozwiązania. W nawróceniu pastoralnym pomaga nowa ewangelizacja, którą należy rozwijać w Polsce²¹. Ponadto wiele wspólnot kościelnych już od dawna przeżywa owo pastoralne nawrócenie i odważnie ewangelizuje różne środowiska, także zsekularyzowane i dystansujące się od Kościoła.

IV. ODWAGA I RADOŚĆ W GŁOSZENIU JEZUSA CHRYSTUSA

Duszpasterze zaangażowani w dzieło ewangelizacji nie mogą zachowywać się tak, jakby byli sfrustrowanymi stróżami staroświeckiej doktryny, która nikomu nie jest już potrzebna. Papież Franciszek przestrzegł przed „egoistyczną acedią” (EG 81) oraz „psychologią grobu, która stopniowo zamienia chrześcijan w muzealne mumie” (EG 83). Ewangelizator jest głosicielem i świadkiem Dobrej Nowiny, która niesie światu nadzieję i radość (por. EG 21)²². „Radość Ewangelii jest tym, czego nikt nie zdoła odebrać” (EG 84) i ma ona moc przemiany człowieka i świata (por. EG 176).

Ojciec Święty próbuje przesunąć akcenty z obrony i konfrontacji na pozytywny przekaz Dobrej Nowiny. Współcześnie model Kościoła jako dobrze zabezpieczonej twierdzy już się nie sprawdza. Chrześcijanina nie można odizolować od złego świata, jest on w tym świecie zanurzony, a co więcej, ten świat jest naturalnym środowiskiem realizacji jego misji. Raczej należy tak działać pastoralnie, aby tworzyć silne środowiska chrześcijańskie, aby każdy wierzący miał szansę uczestniczyć przynajmniej w jednym takim środowisku (np. to mogą być żywe parafie lub dynamiczne wspólnoty religijne).

²⁰ D. REY. *Definicja nowej ewangelizacji i wyzwania stojące na jej drodze*. W: *Nowa ewangelizacja. Kerygmaticzny impuls w Kościele* s. 40.

²¹ Zob. D. REY. *Parafio obudź się! Wyzwania nowej ewangelizacji*. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus 2014.

²² Por. J. RATZINGER. *Głosiciele Słowa i studzy Waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń*. Seria: *Opera omnia*. Red. K. Gózdź, M. Górecka. T. 12. Lublin: Wydawnictwo KUL 2012 s. 461.

Kontekstem współczesnej ewangelizacji jest pluralistyczny świat, w którym należy głosić Jezusa Chrystusa w taki sposób, aby ukazać radość Ewangelii.

V. MIŁOSIĘRDZIE I POMOC UBOGIM

Od początku swojego pontyfikatu papież Franciszek zwraca uwagę na troskę o ubogich, która jest realizacją Bożego przykazania miłości i powinna być adekwatna do potrzeb ludzi dotkniętych różnymi formami ubóstwa²³. Jej celem jest udzielenie pomocy potrzebującym w zakresie podstawowych potrzeb egzystencjalnych, rozwoju osobowego i duchowego²⁴. Papież przypomniał, że „każdy chrześcijanin oraz każda wspólnota powołani są, by być Bożymi narzędziami wyzwolenia i promocji ubogich w celu pełnej integracji społecznej” (EG 187). Kościół ubogi i dla ubogich, to jest główna wizja ekklezjologiczna papieża Franciszka.

Ubóstwo jest rozumiane przez papieża w potrójnym rozumieniu. Najpierw ubóstwo materialne, które oznacza życie w niegodnych człowieka warunkach. Nędza moralna to taka, która czyni go niewolnikiem nałogu i grzechu, jak tych, co popadli w niewolę alkoholu, narkotyków, hazardu czy pornografii. Wreszcie nędza duchowa dotyka tych, którzy oddalili się od Boga i odrzucili Jego miłość²⁵.

Budowanie Kościoła przez realizację funkcji charytatywnej jest procesem, z którego nie powinien być wyłączone żaden chrześcijanin. W zdrowym organizmie każda komórka spełnia swoje zadanie i jest potrzebna do dobrego

²³ Niektórzy teologowie uważają, że Kościół najlepiej naśladuje Chrystusa, kiedy jest ubogi. Wiąże się to również z wiarygodnością wspólnoty braterskiej (Leon Bloy, Gisbert Greshake). Wizja takiego Kościoła, której głównym rzecznikiem był Paul Gautier, została zaproponowana w czasie obrad Soboru Watykańskiego II. Mimo poparcia wielu biskupów i propozycji, by temat ten stał się decydującym w obraniu kształtu Kościoła przyszłości, w rzeczywistości pozostał zmarginalizowanym głosem. Powrócił do tej myśli papież Jan Paweł II w encyklice *Sollicitudo rei socialis* (30 grudnia 1987) nr 42, a obecnie opcję na rzecz ubogich rozwija papież Franciszek. Por. G. GRESHAKE. *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*. Freiburg: Herder 1997 s. 380-382; BENEDYKT VI. *Encyklika „Caritas in veritate”*. Nr 27. OsRomPol 30:2009 nr 9 s. 12; W. SURMAK. *Opcja preferencyjna na rzecz ubogich wyrazem miłości społecznej. Studium teologicznomoralne w świetle nauczania Jana Pawła II*. Katowice 2009.

²⁴ W. PRZYGODA. *Charytatywna funkcja Kościoła*. W: *Leksykon teologii pastoralnej*. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006 s. 130-131.

²⁵ PAPIEŻ FRANCISZEK. *Bogactwo Boga udziela się przez nasze ubóstwo*. Orędzie na Wielki Post 2014. OsRomPol 35:2014 nr 2 s. 9.

działania całości. Podobnie każdy wierny jest wezwany do budowania Mistycznego Ciała Chrystusa przez posługę braterskiej miłości (por. 1 Kor 12,12-31). Wierność Chrystusowi wyraża się między innymi w służbie ludziom ubogim, chorym, w podeszłym wieku, niepełnosprawnym i potrzebującym²⁶.

VI. STYL EWANGELIZACJI

Papież Franciszek uwrażliwił biskupów, prezbiterów i diakonów na istotne znaczenie stylu ich posługi. Sam daje przykład, że przez proste gesty, pokorę i troskę o ubogich można zmienić wizerunek Kościoła, ale też uwiarygodnić swoją posługę. Również przedstawiciele życia konsekrowanego, jak i wierni świeccy zostali wezwani do takiej postawy ewangelizacyjnej, która jest pełna pokory, odwagi i radości. Papież zaznaczył, że stylem posługi owczarni powinno być nastawienie na to, *co proste i istotne*. Szczególnie mocno sformułował ten postulat w odniesieniu do biskupów. W przemówieniu do biskupów wyświęconych w ciągu ostatniego roku papież powiedział, że pasterze nie mogą być ludźmi „o mentalności książąt. Ludźmi pełnymi ambicji, którzy wiążą się z jednym Kościołem w oczekiwaniu na inny, piękniejszy lub bogatszy”²⁷.

Biskup powinien sprzyjać komunii misyjnej, dążąc do ideału pierwszych wspólnot chrześcijańskich, które ożywiały jedno serce i jeden duch. Dlatego idąc z wiernymi, czasem powinien być z przodu, aby wskazywać drogę, czasem pośrodku, aby świadczyć o miłosierdziu, a czasem powinien iść z tyłu, ponieważ to lud posiada zdolność rozpoznawania nowych dróg, posiada zmysł wiary (por. EG 31). W *Evangelii gaudium* papież przypomina, że Lud Boże jest „nieomylny «in credendo». Oznacza to, że gdy wierzy, nie błądzi, nawet jeśli nie znajduje słów do wyrażenia swojej wiary. Duch kieruje nim w prawdzie i prowadzi do zbawienia. Jako wyraz swej tajemnicy miłości do ludzkości, Bóg obdarza całość wiernych instynktem wiary – *sensus fidei* – pomagając im w rozeznawaniu, co rzeczywiście pochodzi od Boga” (EG 119). Kościół zatem ze swej natury jest nauczający i jednocześnie nauczany (por. PDV 26; EG 164).

²⁶ PRZYGODA. *Charytatywna funkcja Kościoła* s. 131-132.

²⁷ PAPIEŻ FRANCISZEK. *Pasterze słuchający ludu*. Przemówienie podczas audiencji dla biskupów wyświęconych w ciągu ostatniego roku. OR 35:2013 nr 11 s. 37.

Większa otwartość na problemy ludzi i wspólnot oraz pokorna i wytrwała służba to styl, który zdaniem papieża Franciszka powinien charakteryzować każdego ewangelizatora. Taka postawa sama w sobie jest sposobem przyciągania do nauki Chrystusa.

*

Nawrócenie pastoralne, o którym była już mowa, zakłada poszukiwanie nowych metod, jednak błędem byłoby skupienie się na tworzeniu i rozwijaniu nowych form pastoralnych, a lekceważenie tego, co jest stare i sprawdzone. W adhortacji *Evangelii gaudium* nie ma przeciwstawienia duszpasterstwa i nowej ewangelizacji, a raczej ukazanie ich komplementarności. Adhortacja jest też wezwaniem do promocji laikatu, ponieważ imperatyw ewangelizacji dotyczy wszystkich (por. EG 120-121).

Niniejszy tekst to tylko kilka myśli, które sygnalizują ważne problemy pastoralne. Katalog priorytetów pastoralnych Kościoła w Polsce jest znacznie szerszy, stąd potrzeba dalszej i pogłębionej refleksji nad tym zagadnieniem. Ciekawym problemem jest również społeczny wymiar ewangelizacji – wymaga to odrębnego i szerszego opracowania (por. EG 176-258).

BIBLIOGRAFIA

- Aparecida. Jesteśmy uczniami i misjonarzami Jezusa Chrystusa, aby nasze narody miały w Nim życie. Dokument końcowy V Ogólnej Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej i Karaibów. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus 2014.
- GRESHAKE G.: Der dreieine Gott. Eine trynitarische Theologie. Freiburg: Herder 1997.
- Jesteśmy przy ścianie. Wywiad z bp. Grzegorzem Rysiem. „Więź” 2013 nr 4 s. 91-101.
- KAPROŃ K.: Kościół, który się nawraca. „Więź” 2013 nr 4 s. 84-90.
- MARIANŃSKI J.: Sekularyzacja i desekularyzacja w nowoczesnym świecie. Lublin: Wydawnictwo KUL 2006.
- Nie możemy biernie czekać. Wywiad z abp. Victorem Manuelem Fernandezem. „Więź” 2013 nr 4 s. 67-72.

- Nowa ewangelizacja. Kerygmaticzny impuls w Kościele. Red. P. Sowa, K. Kaproń. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus 2012.
- Pójść na drugi brzeg. Wezwanie z Aparecidy. „Więź” 2013 nr 4 s. 73-83.
- PRZYGODA W.: Charytatywna funkcja Kościoła. W: Leksykon teologii pastoralnej. Red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski. Lublin 2006 s. 129-135.
- RATZINGER J.: Głosiciele Słowa i służcy Waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń. Seria: Opera omnia. Red. K. Gózdź, M. Górecka. T. 12. Lublin: Wydawnictwo KUL 2012.
- REY D.: Parafio obudź się! Wyzwania nowej ewangelizacji. Gubin: Wydawnictwo Przystanek Jezus 2014.
- RYŚ G.: Nawrócenie pastoralne. W: Polskie drogi nowej ewangelizacji. Red. K. Świąt, D. Lipiec. Lublin: Wydawnictwo KUL 2014 s. 11-19.
- SURMAK W.: Opcja preferencyjna na rzecz ubogich wyrazem miłości społecznej. Studium teologicznomoralne w świetle nauczania Jana Pawła II. Katowice 2009.
- ŚMIGIEL W.: Nowa ewangelizacja wyzwaniem dla Kościoła w Polsce. „Roczniki Teologiczne” 61:2014 z. 6 s. 40-55.
- WONS K.: Strategie Apostołów. „Pastores” 2014 nr 2 s. 9-12.
- ZAREMBSKI Z.: Troska Kościoła w Polsce o małżeństwo i rodzinę po Soborze Watykańskim II. Studium teologicznopastoralne. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK 2013.

PRIORYTETY PASTORALNE KOŚCIOŁA W POLSCE
W ŚWIETLE ADHORTACJI APOSTOLSKIEJ *EVANGELII GAUDIUM*

Streszczenie

Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium* posiada pastoralny charakter i jest w pewnym sensie tekstem programowym papieża Franciszka. Analizując jej treść, można wskazać kilka priorytetów pastoralnych, które są aktualne również w polskiej rzeczywistości. Novum adhortacji to wezwanie do misyjnego przeobrażenia Kościoła, nazywanego także nawróceniem pastoralnym. Takie nawrócenie zakłada oderwanie się od utartych ścieżek działalności zbawczej i odważne poszukiwanie nowych rozwiązań, aby dotrzeć z Dobrą Nowiną także do tych, którzy są na peryferiach Kościoła. Wśród priorytetów pastoralnej posługi Kościoła w Polsce można także wymienić duszpasterstwo rodzin i duszpasterstwo związków niesakramentalnych. Ważnym tematem jest radosne głoszenie Dobrej Nowiny przez wszystkie stany w Kościele-Wspólnocie, który naucza i jednocześnie jest nauczany. Papież Franciszek sporo uwagi poświęcił stylowi posługi ewangelizacyjnej oraz preferencyjnej opcji na rzecz ubogich.

Słowa kluczowe: priorytety pastoralne, program duszpasterski, nawrócenie pastoralne, nawrócenie misyjne, ewangelizacja, nowa ewangelizacja, *Evangelii gaudium*